

Europska Unija i politički pluralizam katolika

Rimska središnjica, europska asocijacija biskupa ali i pretežiti dio vodstva mjesnih crkava zastupaju općenito potvrđan stav prema sve većem institucionalnom umrežavanju europskih država i naroda. Naime, nakon prije nikad viđenih nacionalističko-imperijalnih krvavih orgijanja u svjetskim ratovima, mnogi su u crkvenom vodstvu, a na tragu R. Schumana i drugih katoličkih “otaca utemeljitelja”, skloni spontanom poistovjećivanju stvaranja jedne gospodarski i politički integrirane Europe s jednim izborom na tragu evanđeoske vrijednosne logike traganja za zajedništvom. Usto bi povratak nekoj vrsti globalnog europskog prostora bez graničnih barijera kao i odveć autoreferencijalnih nacionalnih projekata lako sklonih sukobljavanjima najvjerojatnije, tako barem misle mnogi u središnjim crkvenim tijelima, olakšalo poslanje Crkve kao “globalnog igrača” u promicanju nove evangelizacije životnih stilova već znatno raskršćanjenih žitelja Europe.

Dovoljno je tako posvijestiti dosljednu filoeuropsku retoriku Ivana Pavla II. koji je ciljeve i smisao europskog zbližavanja risao romantičarskim slikama kao što su stvaranje “kršćanske Europe” (Gniezno, 1979.), “Europe sa dva plućna krila” (enciklika *Redemptoris Mater*, 1987.), zajedničke “Europe od Atlantika do Urala” (Spayer, 1987.) itd. Taj je Papa živo zagovarao i ulazak rodne mu Poljske u Europsku Uniju. Ni Benedikt XVI. nema velikih sumnji glede opravdanosti europskih integracijskih procesa koji teže stvaranju “ujedinjene i solidarne Europe” čime Kontinent ulazi u “novu povijesnu fazu”. Jasno, sadašnji je papa kao i njegov prethodnik svjestan da duhovna situacija u Europi, s kršćanske točke gledišta, nije nipošto dobra i da paralelno sa stvaranjem europske zajednice trećeg milenija treba nastojati da Europa ne zaboravi “poklad kulturnih i religioznih vrijednosti svoje prošlosti” (Govor veleposlaniku Malte, OR, 17. 06. 2005.).

Na toj crti razmišljanja su i povremeni iskazi potpore eurointegracijama od strane mnogih kardinala i biskupa diljem Europe. Tako npr. kardinal K. Lehmann traži više poistovjećenja katolika s Unijom dok H. Simon, povjerenik francuske BK za Europu, hvali prointegracijski glas praktičnih katolika na nedavnom neuspjelom referendumu o Ustavnom ugovoru. Sve u svemu, uza sve negodovanje poradi odviše ekonomizma, relativizma, laicizma i zaborava kršćanskih korijena, crkvena vodstva predočavaju vjernicima europske integracijske procese kao jedan poželjni cilj te im preporučuju svestrano zauzimanje za njegovo ostvarenje.

No, takav stav bremenit je načelnim pitanjima. Jer tu se crkvene elite upuštaju u prosudbe ne samo etičke naravi, koje prema katoličkom shvaćanju nisu sporne, nego je time očito, na djelu i na neki način aktivno uključivanje same crkvene institucije u podržavanje, promicanje i nadograđivanje jednog veoma konkretnog političkog projekta. To uostalom priznaje i E. Kapellari, povjerenik za Europu austrijske BK, kada nedavno, zagovarajući "jačanje europskog identiteta", odbacuje skepsu nacionalno-državnih identiteta naspram stvaranja ujedinjene Europe, videći u takvom stavu "nerealističnu želju" koja bi osudila Europu na "beznačajnost u svjetskoj politici" (www.religion.orf.at/projekt02/).

Imajući u vidu do sada rečeno, postavlja se pitanje, mora li jedan katolički vjernik, jednostavno prihvatiti kao po sebi očito uvjerenje tolikih crkvenih lidera kako je stvaranje jedne (najvjerojatnije) federalne države jedini uvjet mogućnosti očuvanja mira, svekolike suradnje, međusobnog poštovanja i uvažavanja među europskim narodima i državama te njihova solidnog ekonomskog prosperiteta? Smiju li i katolici, barem oni koji to žele, biti uvjereni kako europske integracije ne samo da ne koče višestruke negativne učinke globalizacije (kao npr. kulturnu homogenizaciju, zagušljivu prevlast tržišta kao generatora skoro svekolikih vrijednosti, slabljenje socijalne države, teško ukrotivu ugrozu za preživljavanje presudne ekološke ravnoteže, daljnju eroziju crkvene religioznosti itd.) već ih još više radikaliziraju? Neće li danas još uvijek simpatično zvućeće kategorije "zajednička europska kultura", "europska domovina" i "europski identitet", za čijom prihvatljivom definicijom tragaju još uvijek mnogi uvjereni i profesionalni europeisti, kad-tad postati ideološkim kategorijama kojima će transnacionalna superdržava opravdavati upotrebu sile i prisile prema onima koji u ime navodnog "teritorijalnog šovinizma" (G. Steiner, u: *Vita e Pensiero*, 3 (2004.), str. 39), u ime europeističkoj ideologiji veoma zazorne, ali po sebi značenjski veoma rastezljive kategorije "ksenofobije" (R. Scruton, *L'Occidente e gli Altri*, V&P, Milano, 2004, str. 118) ili poradi,

u suvremenoj politološkoj kulturi inače sve osumnjičenijih, tzv. "partikularnih etničkih interesa" dovode u pitanje funkcioniranje opće europske solidarnosti, a time i samu stabilnost i koheziju Unije. Jer baš ta "europska solidarnost" bi, prema "promemoriji" eminentnih europolitičara K. Biedenkopfa, B. Geremeka, K. Michalskog i M. Roccarda, imala biti ono pretpolitičko i predgospodarsko utemeljenje Unije, ako ova potonja stvarno želi stabilno i dugo trajati te uspješno funkcionirati. Ta solidarnost bi inače po njima trebala imati kvazi europsko-nacionalni karakter budući da se od nje traži da bude svakako jača od one univerzalne ljudske solidarnosti koja općenito motivira ljude da se međusobno pomažu u potrebama (Isti, *Was hält Europa zusammen*, u: Transit. Europäische Revue, 28, 2004.). Poznati filozof J. Habermas je tu puno izričitiji kada zagovara stvaranje nekakve europske nacije ili nadnacije koja bi bila nužni preduvjet jedne stabilne demokratske europske države u vremenima odumiranja klasičnih nacionalnih država (Isti, *La costellazione postnazionale*, Feltrinelli, Milano, 1999., str. 120).

Takvim i sličnim razmišljanjima o budućoj konfiguraciji i perspektivama Europe obiluje nepregledna suvremena politološka i filozofska literatura. Kada se toj naglašenoj epistemološkoj nesigurnosti o euro-budućnosti doda i ne baš nevažna činjenica da npr. tisućljetno hrvatsko povijesno iskustvo suživota u višenacionalnim asocijacijama imperijalnog tipa nije, najblaže rečeno, nipošto zadovoljavajuće, čini se sasvim opravdanim pitanje: Zar je baš toliko očito da bi europski katolici na tragu nedvojbenog pa makar i kritičnog ali u svakom slučaju prointegracijskog eurorealizma njihovih pastira i crkvenih gremija trebali prihvatiti i podržavati procese europske političke integracije čiji su dugoročni i konačni ishodi još uvijek i te kako podložni različitim iščekivanjima, a često i suprotstavljenim projekcijama? Držimo, naprotiv, da su aktualni procesi europskog povezivanja u funkciji ostvarenja jednog čisto političkog koncepta čija politički, nacionalno, gospodarski i kulturološki motivirana prihvatljivost ili neprihvatljivost ne može angažirati crkvenu zajednicu kao takvu. O konačnom institucionalnom liku europskih povezivanja, o njegovoj većoj ili manjoj osobnoj poželjnosti, o stupnju učinkovitosti ili neučinkovitosti europske transnacionalne države na područjima gospodarstva, socijalne države, ekologije, čuvanja i daljnjeg razvijanja nacionalnih identiteta i kultura kao i onemogućavanja "bruxelleskog" centralizma i uopće neokolonijalnog bagateliziranja malih naroda od strane brojnijih naroda itd. moguća su raznovrsna mišljenja među katolicima kao i kod svih drugih žitelja Europe, kao što su uostalom zamislive čak i različite aktualne procjene glede same etičnosti stvarnih, konačnih ishoda europskih povezivanja. Naime, priželjkivani

završni oblici skladnog europskog suživota prema načelu *jedinstva u različitostima* još su uvijek daleko, skoro utopijski pred nama. Ali što europske narode doista očekuje na kraju puta kojim su krenuli i na kojem su uvijek moguća različita patološka udaljavanja od aktualnih idealiziranih ciljeva, o tome se može argumentirano raspravljati, slagati se ili ne slagati.

U svakom slučaju, stvaranje europske federacije spada u one kontingentne političke teme koje po svojoj naravi nastavaju prostor legitimnoga pluralizma katolika, onog pluralizma kakav predviđaju i opisuju II. vatikanski (GS 76), nedavna *Doktrinalna nota* Kongregacije za nauk vjere (2002. godine) te *Octogesima adveniens* (50) prema kojoj "jedna te ista kršćanska vjera može dovesti do različitih (političkih, npr.) angažmana". Stoga je razumljivo da savjesnih katolika ima kako među onima koji s većom ili manjom dozom skepse pa i uvjerenog neprihvatanja procjenjuju europsku verziju globalizacije, tako i među onima koji u pokušajima stvaranja jedne "nove Europe" vide trenutačnom civilizacijskom trenutku najprimjereniji izraz političke i gospodarske racionalnosti europskih naroda, njihov jedini mogući učinkoviti odgovor na izazove globalnog svijeta u kojem, uz stare, stasaju novi globalni igrači, poput Kine, Indije ili Južne Amerike svojim golemim ljudskim, gospodarskim i političkim potencijalima.

Prema tome, osobni politički stav jednog katolika prema projektu stvaranja Europske Unije danas ili europske superdržave sutra nije po sebi opredjeljenje za Riječ Božju ili protiv nje, niti pak može pretendirati na neku privilegiranu blizinu s tradicijom objavljene Riječi, nego vrijedi toliko koliko vrijedi njegovo racionalno utemeljenje. Ono što, međutim, obvezuje sve katolike, to je nastojanje da svako opredjeljenje za neki od političkih projekata bude u konačnici motivirano nastojanjem oko traganja za što učinkovitijim načinom praktičnog ostvarenja temeljnih etičkih vrijednosti. Oko tih zajedničkih vrijednosti koje povezuju i obvezuju sve sudionike euharistijskih slavlja u Europi i izvan nje mogu pastiri Crkve tražiti što veću eklezijalnu jednodušnost, a ne i oko političke prikladnosti (za mnoge čak nužnosti!) federalizacije Kontinenta. Ova potonja tema ipak je konglomerat različitih idejnih, ideoloških, gospodarskih, svjetonazorskih, utopijskih interesa i projekcija, a da bi se crkvene instance mogle o njoj izjašnjavati na jedan za sve vjernike obvezujući način. No, i pastiri Crkve mogu katkad glasno razmišljati o svojim osobnim političkim željama i vizijama!

Nikola Bižaca